

Analýza postojov študentov vysokých škôl k predpokladaným prínosom ich štúdia

Juraj Komora¹
Nina Kozárová²

¹ Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre - Pedagogická fakulta; Drážovská cesta 4, 949 74 Nitra; jkomora@ukf.sk

² Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre - Pedagogická fakulta; Drážovská cesta 4, 949 74 Nitra; nkozarova@ukf.sk

Grant: VEGA 1/0391/20

Název grantu: TRANSFORMATÍVNE UČENIE BUDÚCICH UČITEĽOV V KONTEXTE ROZVOJA KRITICKÉHO MYSLENIA ŽIAKOV

Oborové zamčrení: AM – Pedagogika a školství

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt Štúdia je jedným z výstupov širšieho výskumu, zaoberajúceho sa otázkami adaptácie vysokoškolských študentov rôznych vekových skupín na podmienky vzdelávania. Adaptáciu v najväčšej miere ovplyvňuje motivácia pri rozhodovaní absolvovať vysokoškolské štúdium, prekážky s ktorými sú študenti konfrontovaní v priebehu štúdia a v neposlednom rade očakávaní v súvislosti s jeho priebehom a ukončením. V tejto štúdii sa autori zamerali práve na postoje študentov v súvislosti s očakávaným prínosom vysokoškolského štúdia, pričom rozhodujúcim kritériom rozdelenia respondentov do skupín bol vek, kde sme predpokladali relevantné názorové rozdiely.

Kľúčová slova vysokoškolské štúdium, očakávania, predpokladaný prínos, vekové diferencie respondentov

1. ÚVOD

Rozhodnutie nastúpiť na vysokoškolské štúdium je podmienené množstvom faktorov. Okrem záujmu o konkrétne povolanie a získanie odborných vedomostí v rámci zvoleného študijného odboru, to môžu byť aj motívy, ktoré s profesijnou dráhou absolventa nemusia mať nič spoločné. Postoj spoločnosti nás vcelku presvedčivo utvrdzuje v názore, že vysokoškolské vzdelávanie sa v posledných rokoch stáva významným spoločenským fenoménom. Už ho nevnímame len ako nevyhnutnú podmienku výkonu veľkého množstva profesií, ale stáva sa zároveň nositeľom istej spoločenskej prestíže. To závažným spôsobom mení uvažovanie a rozhodovanie časti spoločnosti, vo vzťahu k získaniu vysokoškolského diplomu. Ten sa stáva nástrojom osobného sociálneho a ekonomického progresu a zároveň podstatne rozširuje príležitosti systematickej seberealizácie jednotlivca. V procese nášho skúmania, v ktorom sme sa zaoberali otázkami adaptácie vysokoškolských študentov rôznych vekových skupín na podmienky vzdelávania, sme sa zamerali, okrem iných otázok, aj na to, aké očakávania majú respondenti od štúdia na vysokej škole.

2. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANEJ PROBLEMATIKY

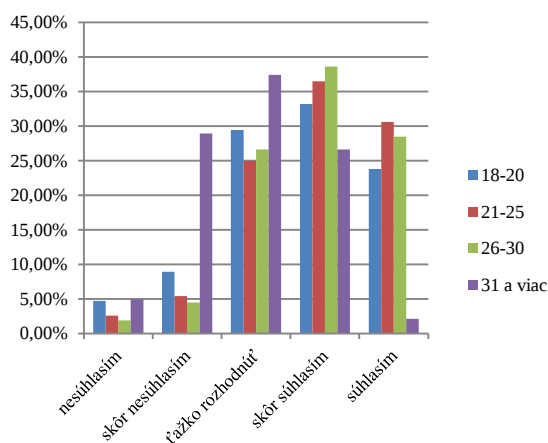
Pred nástupom na vysokoškolské štúdium má len veľmi málo uchádzačov predstavu o tom, čo majú očakávať, aká je náročnosť tohto štúdia a v neposlednom rade, ktoré problémy, v súvislosti s jeho absolvovaním, budú musieť riešiť. Aj keď súčasný trh s ponukami vysokoškolského štúdia prináša takmer neobmedzenú škálu možností, ktorá vo veľkej miere zohľadňuje diverzifikáciu požiadaviek väčšiny záujemcov, samotný výber študijného programu, resp. odboru, stále limituje množstvo faktorov. V mnohých prípadoch to závisí od toho, aká jasná je predstava uchádzača o jeho profesijnom smerovaní. Ak dokáže pragmaticky posúdiť svoje schopnosti a pristupovať pri výbere vysokej školy v kontexte cieľenej seberealizácie, potom môžeme takmer s istotou povedať, že jeho zmýšľanie o životnej dráhe má vcelku jasné kontúry. Skúsenosti, ako aj početné vedecké štúdiá však ukazujú, že väčšina čerstvých absolventov stredných škôl sa týmito otázkami vôbec nezaobera. Mnohí sú usmerňovaní svojimi rodičmi, či rodinnými príslušníkmi, iní sa zameriavajú skôr na dostupnosť štúdia v zmysle bezproblémového prijatia. V nadväznosti na to je potrebné zaoberať sa aj ďalšou relevantnou otázkou – akú hodnotu má pre uchádzača vysokoškolské štúdium? Nie všetci aspiranti na toto štúdium dokážu oceniť jeho význam. Väčšina z nich si uvedomí jeho početné výhody až v samotnom priebehu, ak nie až po jeho úspešnom ukončení. Je preto na mieste venovať pozornosť tomu, aké sú očakávania poslucháčov vo vzťahu k absolvovaniu vysokoškolského štúdia, pretože je to jeden zo zásadných faktorov ovplyvňujúcich adaptáciu na jeho podmienky. Je možné predpokladať, že tí, ktorých predstava o absolvovanom študijnom odbore je jasná a realistická, budú očakávať predovšetkým kvalitnú odbornú prípravu v rámci zvolenej profesie a do istej miery aj nad jej rámec. Iní však môžu očakávať skôr všestrannú prípravu zabezpečujúcu široké uplatnenie, či reálnu skúsenosť reflektujúcu konkrétnu prax. Mohli by sme pracovať aj s predpokladom, že časť absolventov očakáva od akademickej prípravy odhalenie a rozvoj individuálnych schopností, ale na druhej strane nesieme zabúdať ani na tých, ktorí od vysokej školy očakávajú len diplom o jej ukončení. Každopádne pokladáme predmetnú problematiku za mimoriadne dôležitú, čo bol dôvod, prečo sa stala predmetom nášho skúmania.

2.1 Priebeh a metodika skúmania

Ako sme uviedli na predchádzajúcich riadkoch, v našom skúmaní sme sa zamerali na problematiku adaptácie študentov na podmienky vysokoškolského vzdelávania, konkrétne na očakávania respondentov vo vzťahu k absolvovaniu vysokoškolského štúdia. Dôležitým faktorom v našej názorovej analýze bol vek respondentov. Vychádzali sme z predpokladu, že čerství absolventi stredných škôl a začínajúci vysokoškolskí študenti, budú mať odlišný postoj k riešeným otázkam, ako ich starší kolegovia, ktorí majú za sebou niekoľkoročné pracovné a životné skúsenosti. Naším cieľom bolo zistiť, či existujú názorové rozdiely medzi respondentmi rôznych vekových skupín vo vzťahu k predmetu nášho skúmania.

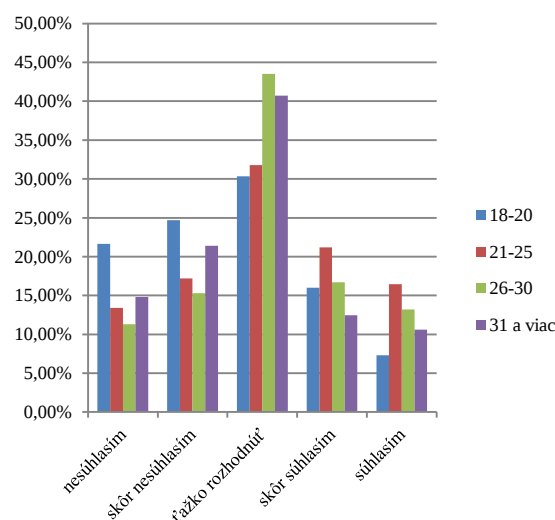
Výskumnú vzorku tvorili študenti pedagogických fakúlt rôznych slovenských vysokých škôl, ktorých sme rozdelili do štyroch kategórií podľa veku. Ohraničenie jednotlivých kategórií bolo zámerné, aby vyhovovalo potrebám nášho skúmania. V každej kategórii na naše otázky odpovedalo 425 respondentov. Prvú kategóriu tvorili respondenti vo veku 18-20 rokov. Boli to začínajúci študenti, čerství absolventi stredných škôl a študenti bakalárskeho štúdia, väčšina bez akýchkoľvek pracovných skúseností a podobne tak študijných skúseností súvisiacich s vysokoškolským štúdiom. Druhú skupinu tvorili respondenti vo veku 21-25 rokov, prevažne študenti magisterského stupňa štúdia, prípadne poslucháči bakalárskeho stupňa, ktorý z nejakých dôvodov vstúpili do terciárneho stupňa vzdelávania o čosi neskôr. Táto skupina respondentov má o niečo viac študijných skúseností a možno aj pracovných skúseností v porovnaní s predchádzajúcou skupinou. Tretiu skupinu tvorili respondenti vo veku 26-30 rokov, ktorí začali štúdium na vysokej škole s výrazným odstupom od strednej školy. Majú za sebou určité pracovné, ale najmä životné skúsenosti, čo ich posúva do inej názorovej roviny, ako respondentov v predchádzajúcich dvoch skupinách. Poslednú skupinu tvorili respondenti vo veku 31 a viac rokov. Táto skupina síce bola vekovo najrozmanitejšia, ale názorovo nie až tak rozdielna. Väčšinu z respondentov spájajú ako pracovné, tak aj životné skúsenosti (majú svoje zamestnanie a svoje rodinné povinnosti). Hlavnou výskumnou metódou bolo dotazníkové šetrenie, v ktorom respondenti odpovedali na sedem otázok, pričom mohli svoj súhlas, či nesúhlas, vyjadriť na päťstupňovej škále (nesúhlasím, skôr nesúhlasím, ťažko rozhodnúť, skôr súhlasím a súhlasím). V prvej otázke sme sa pýtali, do akej miery očakávajú respondenti od vysokej školy kvalitnú prípravu na výkon profesie. Odpovede sú znázornené v grafe č. 1.

Graf č. 1 Očakávam kvalitnú prípravu na výkon profesie

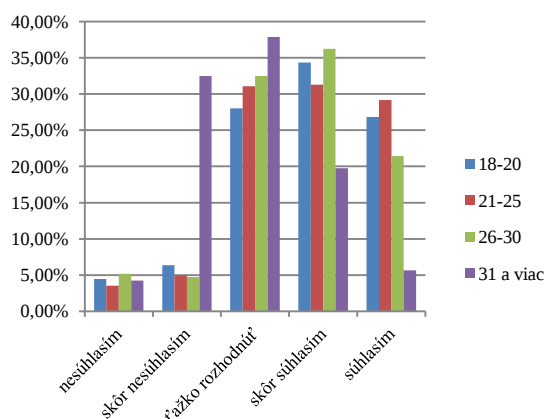
Ako môžeme vidieť z grafu, prvé tri skupiny opýtaných sa k položenej otázke vyjadrili vcelku jednoznačne. Respondenti vo veku 21-25 a 26-30 rokov vyjadrili zhodnú mieru súhlasu s uvádzaným výrokom (v oboch prípadoch 67,06% v súčte odpovedí súhlasím a skôr súhlasím) a podobne tak aj respondenti vo veku 18-20 rokov, pri ktorých sme zaznamenali 56,94% súhlasných vyjadrení (v súčte odpovedí súhlasím a skôr súhlasím). Zaujímavosťou je však reakcia 28,94% respondentov vo veku 31 a viac rokov, ktorí so spomínaným výrokom skôr nesúhlasia. Ak k nim pridáme z tej istej skupiny aj tých, ktorí k tomu nevedia zaujať stanovisko (37,41%), dostaneme značne vysoké percento tých, ktorí vnútorne nie sú presvedčení o tom, že im vysoká škola zabezpečí kvalitnú prípravu na výkon profesie. Vysvetľujeme si to tým, že veľká väčšina respondentov v tejto skupine sú externí študenti s niekoľkoročnou praxou a pracovnými skúsenosťami. Ich motivácia študovať na vysokej škole vyplýva najmä z potreby naplniť legislatívne požiadavky vo vzťahu k ich profesii a získať diplom o ukončení vysokej školy. Vzhľadom na spomínané dlhoročné skúsenosti sú presvedčení, že počas vysokoškolského štúdia sa nemôžu naučiť nič, čo by už nenadobudli počas svojej predchádzajúcej praxe. Aj keď nie je našou úlohou polemizovať s nimi o ich presvedčení, sme toho názoru, že ich závery sú mylné. Ďalšou otázkou sme zisťovali, do akej miery respondenti očakávajú v rámci vysokoškolského štúdia rozvoj kompetencií aj mimo oblastí profesie, na ktorú sa pripravujú. Výsledky sú znázornené v grafe č. 2. Výraznejší nesúhlas pri tejto otázke zaznamenávame u respondentov vo veku 18-20 rokov (46,36% v súčte odpovedí nesúhlasím a skôr nesúhlasím), pripisujeme to však tomu, že študenti v tejto skupine ešte stále nemajú úplne jasnú predstavu, čo majú od vysokoškolského štúdia očakávať.

Graf č. 2 Očakávam rozvoj kompetencií aj mimo profesiu

Sme toho názoru, že štúdium na vysokej škole rozhodne poskytuje široký priestor na rozvoj nie len tých kompetencií, ktoré úzko súvisia s profesiou, na ktorú konkrétny odbor študentov pripravuje, ale aj kompetencií, ktoré presahujú rámec tohto odboru. Pochopiteľne si uvedomujeme, že to v najväčšej miere závisí od vyučujúcich a myslíme si, že u niektorých z nich je snaha v tomto smere jasne viditeľná. Naši respondenti však o tom až tak presvedčení nie sú. Najviac sa k nášmu názoru približujú respondenti vo veku 21-25 rokov, z ktorých 37,65% (v súčte odpovedí súhlasím a skôr súhlasím) vyjadrilo súhlasné stanovisko s uvedeným výrokom.

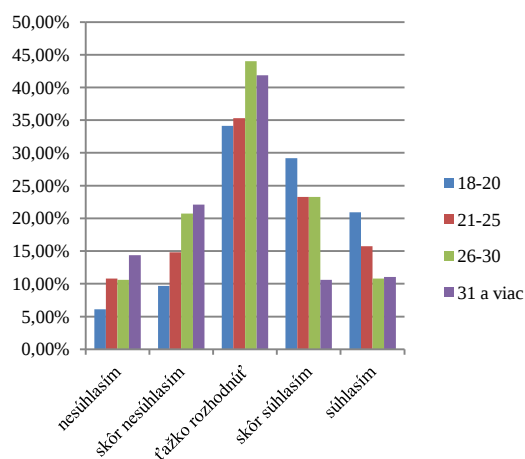
Graf č. 3 Očakávam zlepšenie orientácie v predmetnej problematike

V tretej otázke zameranej na očakávania vo vzťahu k vysokoškolskému štúdiu sme sa respondentov pýtali na to, či predpokladajú, že sa zlepši ich orientácia v predmetnej problematike. Odpovede sú znázornené v grafe č. 3.

Podobne ako v prvej otázke aj v tomto prípade tri skupiny opýtaných zaujali k položenej otázke vcelku jednoznačný postoj, dokonca by sme mohli povedať, že ešte presvedčivejší, ako v spomínanej otázke zameranej na kvalitu prípravy. V najväčšej miere očakávajú zlepšenie orientácie v predmetnej problematike respondenti vo veku 18-20 rokov (61,17% v súčte odpovedí súhlasím a skôr súhlasím). Po nich nasledujú respondenti vo veku 21-25 rokov (60,47% v súčte odpovedí súhlasím a skôr súhlasím) a 26-30 rokov (57,65% v súčte odpovedí súhlasím a skôr súhlasím). No nemenej zrejmy je aj nesúhlas respondentov vo veku 31 a viac rokov (32,47 % v položke skôr nesúhlasím) a veľké percento nerozhodných z rovnakej skupiny (37,88%), ktorých postoj opäť pramení z presvedčenia, že roky praxe a skúseností im poskytujú orientáciu, ktorú im vysoká škola už rozšíriť nemôže. Na tomto mieste opäť musíme vyjadriť pochybnosť nad ich tvrdením, ktoré v značnej miere nedoceňuje význam vysokoškolského štúdia. V nasledujúcej otázke sme sa snažili posunúť ešte o úroveň vyššie a zistiť, do akej miery respondenti očakávajú, že sa zlepši ich orientácia nad rámec predmetnej problematiky. Odpovede sú znázornené v grafe č. 4.

Graf č. 4 Očakávam zlepšenie orientácie nad rámec predmetnej problematiky

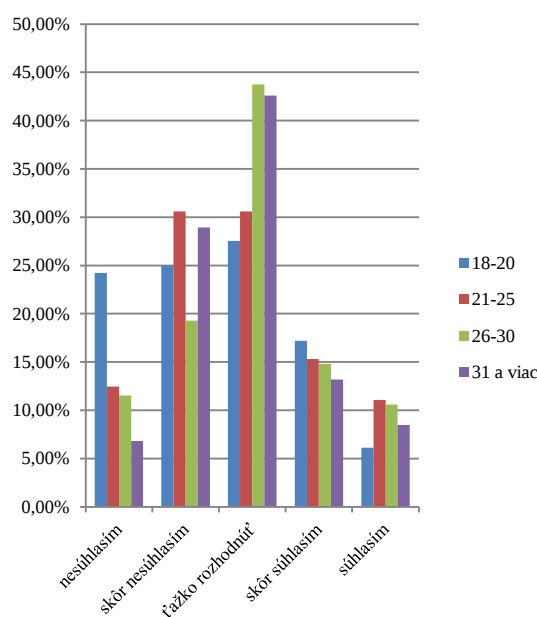

Podobne ako v predchádzajúcom prípade, aj pri tejto otázke sme zaznamenali najvyššiu mieru súhlasu u respondentov vo veku 18-20 rokov (50,12% v súčte odpovedí súhlasím a skôr súhlasím). Ak sa pozrieme na predchádzajúce odpovede tejto skupiny respondentov, s výnimkou získavania kompetencií nad rámec profesie všetky naznačujú istý prejav dôvery k vysokej škole, jej pôsobeniu a kvalitám. Dôvera, ktorá u respondentov vo veku 31 a viac rokov absentuje, čo je badateľné nie len v predchádzajúcich, ale aj v tejto otázke (opakovane najvyššia miera nesúhlasu 36,47% v súčte odpovedí nesúhlasím a skôr nesúhlasím).

Celkovo v otázkach súvisiacich s očakávaniami akoby miera súhlasu klesala s pribúdajúcim vekom. Aj v tomto prípade výsledky ukazujú, že v skupine respondentov vo veku 31 a viac rokov stanovisko zaujalo 39,05% opýtaných (v súčte odpovedí súhlasím a skôr súhlasím) a vo vekovej skupine 26-30 rokov 24,70% opýtaných (v súčte odpovedí súhlasím a skôr súhlasím).

V ďalšej otázke sme sa pýtali respondentov na to, či očakávajú, že si v priebehu vysokoškolského štúdia nájdu kontakty v zahraničí. Výsledky sú znázornené v grafe č. 5.

Graf č. 5 Očakávam, že si nájdem kontakty v zahraničí

Graf jasne ukazuje, že s touto možnosťou väčšina respondentov nepočíta, alebo k nej nevie zaujať stanovisko. Najvyššiu mieru nesúhlasu v tomto prípade prezentovali respondenti vo veku 18-20 rokov (49,18% v súčte odpovedí nesúhlasím a skôr nesúhlasím), ktorí vcelku jasne demonštrovali, že v hľadani zahraničných kontaktov veľký význam nevidia. Podobne reagovali aj respondenti vo veku 21-25 rokov (43,06% v súčte odpovedí nesúhlasím a skôr nesúhlasím). Pred odpoveďou na túto otázku sme im upresnili, že nemáme na mysli priateľské vzťahy, ale kontakty, ktoré by im mohli v budúcnosti pomôcť napr. v zamestnaní. V týchto súvislostiach však nikto z opýtaných vôbec neuvažoval.

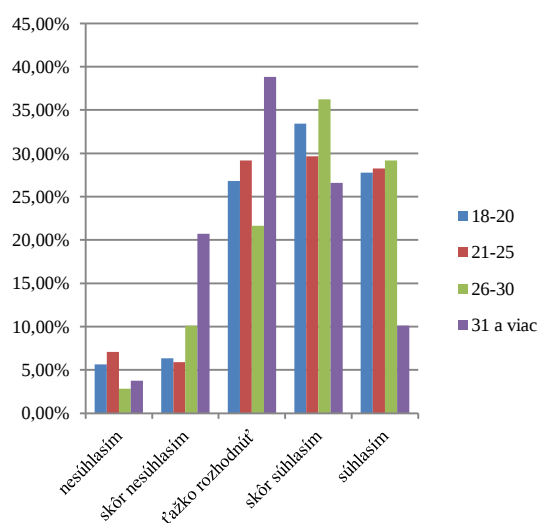
V predposlednej otázke nášho šetrenia sme sa pýtali respondentov, či očakávajú, že si s vysokoškolským vzdelaním rýchlejšie nájdu zamestnanie. Ich odpovede sú znázornené v grafe č. 6.

Graf opäť ukazuje na vcelku jednoznačný súhlasný postoj väčšiny opýtaných. V najvyššej miere súhlas s uvedeným výrokem prezentovali respondenti vo veku 26-30 rokov (65,42% v súčte

odpovedí súhlasím a skôr súhlasím). V predchádzajúcom texte sme uviedli, že väčšina respondentov z tejto skupiny sú absolventi stredných škôl, ktorí sa po ich ukončení rozhodli nenásťupiť na vysokú školu, alebo ju začali navštevovať, ale z rôznych dôvodov štúdium ukončili.

Pri hľadaní zamestnania sú v mnohých prípadoch konfrontovaní s otázkou o ukončení vzdelaní, pričom absolvovanie vysokej školy je nesporne výhodou. Je preto pochopiteľné, že ich očakávania vo vzťahu k vysokoškolskému štúdiu, sú orientované práve týmto smerom.

Graf č. 6 Očakávam, že si s vysokoškolským vzdelaním rýchlejšie nájdem zamestnanie

Podobným spôsobom uvažujú aj respondenti vo veku 18-20 (61,17% v súčte odpovedí súhlasím a skôr súhlasím) a vo veku 21-25 (57,89% v súčte odpovedí súhlasím a skôr súhlasím). Aj keď nemusia mať úplne jasnú predstavu o svojej budúcnosti, väčšina z nich je presvedčená o tom, že dosiahnuté vysokoškolské vzdelanie im s určitosťou pomôže pri hľadaní zamestnania. Dokonca aj u respondentov vo veku 31 a viac rokov, napriek predchádzajúcim odpovediam, evidujeme pri tejto otázke viac súhlasných reakcií ako nesúhlasných (36,71% v súčte odpovedí súhlasím a skôr súhlasím a 24,47% v súčte odpovedí nesúhlasím a skôr nesúhlasím).

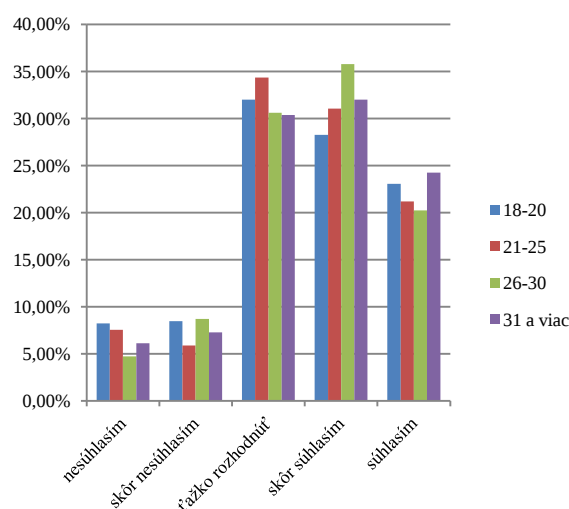
V poslednej otázke nášho šetrenia nás zaujímalo, do akej miery sú respondenti vo vzťahu k vysokoškolskému vzdelávaniu bez očakávania a dôležitý je pre nich len doklad o jeho ukončení. Ich reakcie znázorňuje graf č. 7.

Pri tejto otázke sa ukázalo, že bez ohľadu na predchádzajúce odpovede je pre respondentov najdôležitejšou súčasťou vysokoškolského štúdia získanie dokladu o jeho ukončení. V predchádzajúcich odpovediach síce isté očakávania prezentovali, no keď mali vyjadriť postoj k tomuto výroku, veľmi jednoznačne dali najavo ako v skutočnosti celé svoje štúdium vnímajú. Najvyššiu mieru súhlasu prezentovali respondenti vo veku 31 a viac rokov (56,24%), po nich respondenti 26-30 rokov (56,00%), nasledovali respondenti vo veku 21-25 rokov (52,24%) a na koniec respondenti

vo veku 18-20 rokov (51,30%). Všetky uvedené údaje sú súčtom odpovedí súhlasím a skôr súhlasím. V skupine najstarších respondentov sme podobný výsledok očakávali, ale musíme priznať, že vo zvyšných skupinách nie (presnejšie nie tak výrazne).

Pri predchádzajúcich otázkach sme už uviedli, že veľa respondentov vo veku 31 a viac rokov je zamestnaných a majú za sebou aj niekoľkoročnú prax. V tom, aby mohli zotrvať v súčasnej profesii, prípadne zmeniť povolanie, im bráni len absencia potrebného dokladu, potvrdzujúceho úspešné ukončenie požadovaného vzdelávania. Preto nám príde ich reakcia vcelku adekvátne. Pri mladších vekových kategóriách sme však predpokladali menej jednoznačnú reakciu, najmä v súvislosti s napĺňaním, podľa nás, dôležitejších očakávaní.

Graf č. 7 Neočakávam nič, potrebujem doklad o ukončení vysokej školy

3. ZÁVER

Na základe predchádzajúcich analýz môžeme konštatovať, že existujú názorové diferencie medzi respondentmi rôznych vekových skupín vo vzťahu k očakávaniam súvisiacim s absolvovaním vysokoškolského štúdia. V niektorých prípadoch sú viditeľné viac, v niektorých menej, ale tak, ako sa odlišujú jednotlivé vekové skupiny v životných a pracovných skúsenostiach, odlišujú sa aj v názoroch na význam vysokoškolského vzdelávania.

Úplne na záver by sme ešte raz chceli zdôrazniť, že prezentované zistenia sú len čiastkovým výstupom širšieho, stále prebiehajúceho výskumu, zameraného na adaptáciu študentov rôznych vekových skupín na podmienky vysokoškolského vzdelávania. Okrem očakávaní, ktorých analýzou sme zaoberali v tejto štúdiu, v ňom venujeme pozornosť aj miere pôsobenia vybraných motivačných stimulov ovplyvňujúcich našich respondentov pri rozhodovaní o absolvovaní vysokoškolského štúdia a analýze faktorov, ktoré vnímajú ako prekážky ich vysokoškolského štúdia. Pribežné výsledky budeme naďalej publikovať.